

PRVI ULOMAK

Jasno, kao većina Amerikanaca, nisam baš znao ni gdje je, pa čak ni što je Hrvatska. Kao što se vidi iz mog primjera, čak i nama koji studiramo dobro bi došla zemljopisna poduka. S druge strane, kladim se da ni većina žitelja Hrvatske, čak i Europe, ne bi mogla brzo pronaći Oklahomu na karti Amerike. Tako da smo izjednačeni. Ili, ne baš. Problem s time što nisam znao gdje je Hrvatska leži u tome što nisam čak ni znao što ne znam. Bio sam uvjeren da znam gdje je Hrvatska: Negdje u RUSIJI! Manjkavost moga geografskog znanja spregnula se s apsurdnom samouvjerenošću. Koji smo mi zakon! Ameri!

Dio krivnje za to neznanje leži na zemljopisu samog SAD-a. Mi živimo između dva golema oceana i skloni smo strpati sve s druge strane u kategoriju „tamo negdje“. Odrastanje u Hladom ratu nije naročito pripomoglo u tome. Sužavanje vidika bipolarnog političkog svijeta krajnje je pojednostavilo geografiju. Ako je neka zemlja bila europska i komunistička, bila nam je ruska, što je značilo da baš sve što leži iza Željezne zavjese ima komatuzne zime, čekanja u dugim redovima i tužne, tužne stanovnike koji jedva čekaju obući levisice i najesti se u McDonald'su. U mojoj se glavi karta hladnoratovskog svijeta dijelila na slobodne, šarolike, vedre demokracije i mračne, represivne prostore „Carstva zla“. Pojediniosti nisu bile bitne. Zato kada je Vana na nastavi rekla da je iz Hrvatske, zaključio sam: Hrvatska, Čečenija, Dagestan, Azerbejdžan, Jugoslavija, Srbija, Sibir, Belarus, Armenija, Bugarska, Ukrajina, Moldova – jedno te isto. Sve su to bivši komunisti. Sve je to sirotinja. Sve je razoreno ratom. Sve je to nekoć pripadalo nekom velikom govnu koje se raspalo na milijardu sitnijih govanaca.

DRUGI ULOMAK

Dobrodošao u susjedstvo. Dobrodošao u čudesni vijet hrvatskih susjeda.

Susjedi u Splitu bili su sličniji daljnjoj rodbini nego nasumičnim stanarima neke zgrade. Prisnost sa svakim, nasumični dolasci i odlasci, nepojmljiva sposobnost svih da nekako saznaju sve o vama prije nego što ste stigli otvoriti usta, sve me to dočekalo potpuno nespremnog.

U SAD-u imamo izreku: *Dobre ograde tvore dobre susjede*. I toga se držimo. Naše kuće imaju ograde, katkad zbog estetike, a katkad zbog privatnosti. Mi koji živimo u stanovima namjerno se izbjegavamo i brže-bolje otvaramo vrata i ulazimo u svoj prostor kad vidimo da susjed nailazi hodnikom. Radimo sve da izbjegnemo potrebu za nelagodnim usputnim pozdravima. Općenito vlada uzajamno shvaćanje da se moje stvari tebe ne tiču. Sveprisutni znatizeljni susjed praktički je izumrla vrsta kaju se danas zatječe samo u u humorističnim serijama i hooywoodskim filmovima.

Hrvatska varijanta te poslovice vjerojatno glasi otprilike ovako: *Tanki zidovi, hodnici puni jeke i otvoreni prozori tvore susjede*. Pojam zadržavanja privatnosti pred susjedima tu je smiješan. Nije toliko stvar u tome da susjedi imaju pronicave oči i načuljene uši, koliko u tome da imaju oči i uši. Sve se čuje i zna a da se nitko namjerno ne trudi čuti i saznati. Znete tko je bolestan a tko nije. Umjesto da se bježi iz takve situacije, ona se jednostavno prihvaća. Uzajamna upoznatost susjeda stvara snažniji

osjećaj zajednice od svega što sam doživio u SAD-u otkako sam odrastao. Povezanost između susjeda širi se izvan bliskosti stambene zgrade na sve ostale dijelove Hrvatske. Zgrada ili ulica zbog koje ste susjedi kao da je zasebna zemlja, pa su sinovi i kćeri susjeda, čak i ako sada žive u Zagrebu, Italiji ili Njemačkoj, vaši sugrađani. Nazvati nekoga *susjedom* može biti praktički isto kao nazvati ga rođakom.

Susjedi se također brinu jedni za druge. Dok smo Vana i ja živjeli u Istanbulu Vida se jako razboljela i nije mogla ustati iz kreveta punih tjedan dana, ako ne i dulje. U tom su se razdoblju za nju skrbili susjedi. Svako bi joj jutro susjeda Paula donosila doručak i novine. Za ručak bi joj susjeda s kata donijela topli obrok. A doktorica s gornjeg kata na kraju joj dana donijela večeru i zadržala se da joj pravi društvo.

Odnos između susjeda jedna je od najvrjednijih osobina života u Hrvatskoj. Suludo je i iritantno, ali i utješno znati da svi ostali zanaju tko ste, što se s vama zbiva, što vam treba. Integritetnost u takvu zajednicu pove je neuobičajena kod Amerikanaca. To je nešto što spominjemo kao dio prošlosti. Ono zapravo otkriva da se ljudi ovdje i dalje oslanjaju jedni na druge, dok svatko od nas u SAD-u, bar u mjestima gdje sam živio otkako sam odrastao, nastoji živjeti na zasebnome malom otoku.

TREĆI ULOMAK

U vrijeme dok je Vana živjela u Oklahomi, u mjestu gdje smo pohađali studij živio je još jedan Hrvat. On i njegova supruga pozvali su nas da s njima izađemo na večeru. To mi je bio prvi put da odlazim na bilo kakav objed s nekim iz Hrvatske tko nije Vana.

Otišli smo u Applebee's. Lanac Applebee's poznat je po tome što služi osrednju hranu s osrednjim alkoholom. Ništa nije bezvezno poput prepečenih, gumastih rebaraca (koje je Applebee's prozvao *ribblets*) i hladnog piva od 3,2 %. U ruralnoj Oklahomi našem je hrvatskom prijatelju Applebee's bio nešto najsličnije civilizaciji sjeverno od autoceste I-44. i to do te mjere da je naručio valjda polovicu jelovnika. *Pommes frites* za prilog, prženi luk i pohana krilca za predjelo zakrčili su nam stol kao što masnoća zakrči arterije drugih gostiju. Pića, večera i desert, sve je to stiglo do nas.

A to me iritalo. Već sam doživio da me se navuče u situaciju takvog „tipa“. Izađete jesti s nekim tko naruči hrpetinu „zajedničkih“ priloga i onda ispadne da morate platiti polovicu. Nisam htio pohana krilaca zapečena u u medu s umakom od senfa i meda. Nisam zaista htio *guacamole* kakav se prodaje u u Applebee'su. Htio sam samo naručiti hamburger i pivo, pojesti i popiti, te platiti svoj dio računa u iznosu od 11,54 dolara uz napojnicu (tako je, nisam čak imao namjeru platiti Vanino jelo!). Već četvrt sata nakon što je naš hrvatski prikan počeo naručivati, račun je dobro nadmašio moj budžet. I tako, umjesto da se gostim gotovo beskrajnom količinom ponuđene hrane, samo sam se durio i pacao u vlastitoj zaprški kivnog škrtarenja.

Zatim nam je stigao račun i na moje je iznenađenje gospon Hrvat platio SVE. Ploča koja se vrtjela u meni zagrebala je, ritam svijeta mi se poremetio, glazba je prestala: šokirao sam se. *Što se upravo dogodilo?* U sjećanju sam si premotao cijeli objed, dio po dio, i ražalostio se. Sad mi je sve imalo smisla. Njegovo nagovaranje da stalno naručujem još hrane, razdraganost s kojom je tražio da nam konobarica donosi pića. Nije me pokušavao preveslati, nego je... bio domaćin.